

Helsingin luonnonsuojeluyhdistys ry (Helsy)
Itälahdenkatu 22 B, 00210 Helsinki
helsy@sll.fi / puh. 050 301 1633

Mielipide
28.2.2022

&
Helsingin Seudun Lintutieteellinen Yhdistys Tringa ry
Annankatu 29 A 16, 00100 Helsinki
toimisto@tringa.fi

Helsingin kaupunki
Kirjaamo
PL 10
00099 HELSINGIN KAUPUNKI
helsinki.kirjaamo@hel.fi

Mielipide Viikinranta–Lahdenväylän osayleiskaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta

Helsingin luonnonsuojeluyhdistys ja Helsingin Seudun Lintutieteellinen Yhdistys Tringa ry ovat tutustuneet Viikinranta–Lahdenväylän osayleiskaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelmaan. Pidämme suunnitelmaan kirjattua Natura- ja luonnonsuojelualueiden huomioimista hyvänä ja välttämättömänä. Kannatettavaa on myös luopuminen kymmenen vuotta vanhan Viikinrannan asemakaava-luonnoksen jatkosuunnittelusta, koska se toi asumisrakentamista sekä työpaikka- ja kaupallisia rakennuksia aivan Natura-alueeseen kiinni, mikä olisi toteutuessaan heikentänyt Natura-alueen arvokasta luontoa, ennen muuta lintujen elinolosuhteita. Huomautamme, että Natura-alueen suojeluarvot ovat osittain riippuvaisia ympäröivistä alueista ja näiden alueiden suunnittelussa tulee huomioida, ettei Natura-alueen arvoa heikennetä.

Kannustamme Viikinranta–Lahdenväylän osayleiskaavan suunnittelussa turvaamaan kaikin tavoin laajaa luonnonsuojelualueiden, tärkeiden lintualueiden, arvokkaiden metsien ja niittyjen kudemaa Vanhankaupunginlahden ympäristössä. Näin kaupunki kantaa vastuuta lajikadon ja ilmastonmuutoksen torjumisessa, osoittaa kunnioitusta muiden lajien oikeuksille sekä tarjoaa kaupunkilaisille myönteisiä luontoelämyksiä, jotka tutkimusten mukaan herättävät halua suojella luontoa. Ei voi liioin unohtaa Vanhankaupunginlahden kansainvälistä merkitystä.

Lintujen suojelusta

Viikki–Vanhankaupunginlahden alue on paitsi pääkaupunkiseudun ja maakunnan arvokkaimpia lintukosteikkoja, myös kansainvälisesti merkittävä lintualue. Alueen merkitys nojaa yhtäältä laajaan kosteikkopinta-alaan ja toisaalta alueen monipuolisiin elinympäristöihin. Vanhankaupunginlahti on merkittävä kosteikkolinnuston pesimä- ja levähdysalue (Aintila & Ellermaa 2018) ja maakunnallisesti edustavimpia pesimäalueita sekä viiksitimalin kaltaisille ruovikkolinnuille (Ellermaa 2010) että uuttukyyhkyn ja urpiaisien tapaisille metsälinnuille (Ellermaa 2018).

Kaava-alueella on vireillä puhdistamon laajennusta koskevia suunnitelmia, jotka ulottuvat Viikin vanhan puhdistamon alueelta Viikinrantaan. Tällä voi yhdessä jätevedenpuhdistamoon suunnitellun haitta-aineiden poistolaitoksen kanssa olla Viikin–Vanhankaupunginlahden alueen kosteikkolinnustolle myönteisiä vaikutuksia, mikäli vanhan puhdistamon alueelle suunniteltu maankäyttö toteutetaan hygieniata parantaen niin, että alueella ruokailevan suuren varislintujoukon ruokailumahdollisuudet vanhan puhdistamon alueella ja biojäteasemalla vähenevät. Biojäteaseman ruokailumahdollisuuksien ylläpitämä varisparvi muodostaa suuren kokonsa vuoksi merkittävän uhan vesilinnuille ja avomaalla pesintää yrittäville linnuille sekä poikasiin ja muniin kohdistuvan saalistuksen että pelo-

tevaikutuksen kautta (Sarvanne 2021). Korostamme kuitenkin, että sekä haitta-aineiden poistolaitoksen että puhdistamon laajennuksen suhteen on teetettävä asianmukainen Natura-arvio, joka ottaa huomioon Natura-alueeseen kohdistuvat yhteisvaikutukset sekä arvioitava hankkeiden vaikutusta tärkeän lintualueen luontoon myös Natura-aluetta laajemmin.

Asuinrakentamista sekä vanhan puhdistamon alueen että Säynäslahdentien läheisyyteen tulee välttää. Säynäslahti kuuluu Viikin–Vanhankaupunginlahden Natura-alueeseen, ja Säynäslahden tervaleppäluhta on muun muassa alueella harvalukuisen pikkutikan sekä rantasipin pesimäaluetta. Luhta on myös potentiaalista pesimäaluetta vaarantuneelle (VU) valkoselkätikalle. Valkoselkätikkaa tavaataan alueella säännöllisesti ja lajin pesimäedellytyksiä tulee vaalia. Tervaleppäluhdan itä- ja koillispuolen ruovikossa sekä lampareilla pesii muun muassa luhtakerttusia, luhtakanoja sekä merihanhia. Asuinrakentaminen lisäksi suorien vaikutusten lisäksi myös Säynäslahden luhta-alueelle kohdistuu virkistyskäyttöpainetta ja vaarantaisi alueen luontoarvoja.

Luontokohteista ja lajistosta Viikinranta–Lahdenväylän osayleiskaavassa

Kaavan vaikutusalueella on useita paikallisesti, maakunnallisesti tai valtakunnallisesti arvokkaita luontokohteita, jotka tulisi huomioida kaavan maankäyttö- ja suojeluratkaisuissa. Osa kohteista on tunnistettu asiallisesti Natura 2000-kohteina tai luontotietojärjestelmän luontokohteina, mutta osasta tietopohja on luontotyyppien sekä etenkin lajistotiedon osalta selvästikin riittämätön. Alla on yksilöity arvokohteista nähdäksemme tärkeimmät. Lopussa esitämme vielä yhtä täsmäselvitystä sekä yhtä tiedonkeruuhanketta.

1. Vantaanjoen Natura 2000 -alue

Kaavan valmistelussa tulee huolehtia siitä, että kaavaillut hankkeet eivät aiheuta Natura-alueen osalta lievääkään heikentymistä. Huomiota on syytä kiinnittää myös Natura-rajaukseen välittömästi liittyviin arvokkaisiin rantalehtoihin.

2. Vanhankaupungin lintuvesi –Natura 2000 -alue

Myös tämä hyvin arvokas alue edellyttää erityistä varovaisuutta välittömien ja välillisten vaikutusten osalta. Maankäyttösuunnitelmissa on syytä huomioida virallista Natura-aluetta hieman laajemman tärkeän lintualueen (IBA) suojelemattomien osin (mm. tämän listauksen kohteet 3 ja osin 7) arvojen säilyminen samalla pieteetillä kuin virallisen Natura 2000 -alueenkin.

3. Viikin puhdistamon lehto

Viikin puhdistamon lehto on rakenteeltaan edustava ja hyvin runsaslahopuustoinen tervaleppävaltainen lehto jätteenkäsittelylaitoksen lounaispuolella. Luontoarvojen puolesta se olisi tullut aikanaan sisällyttää Natura-alueeseen. Kohteen merkitys on aikanaan tunnistettu METSO-kohteena järkevissä laajuudessa. Tuoreemmassa luontotyyppiselvityksessä vain osa lehdestä on rajattu arvokkaaksi luontotyyppiä. Lehdolla on suuri potentiaali uhanalaisen ja vaateliaan lahottajalajiston esiintymispaikkana edustavan lahoppuuston ja sijainnin takia. Lisäksi se on osa arvoluokan I tärkeää lintualueita (Vanhankaupunginlahden Natura-alue).

Viikin puhdistamon lehtoalue on syytä merkitä kaavassa SL-varauksella sekä estää kohteen arvojen heikkeneminen lähialueen maankäytön seurauksena.

4. Koskelan vedenpuhdistamon lounaispuoliset metsät

Vedenpuhdistamon ja Koskelan kallioiden alarinteilla on monipuolisia kosteita ja tuoreita lehtoja,

jotka edustavat samoja lajistollisesti arvokkaita lehtoja kuin jokirannasta löytyvät. Lehdot liittyvät luoteis-pohjoispuolella laajempaan, arvokkaita kallio- ja kangasmetsiä sisältävään luontoalueeseen, joka on todettu muun muassa tärkeäksi lintualueeksi (Koskelan metsät) sekä merkittäväksi METSO-elinympäristöjen keskittymäksi.

Arvokkaimmat kaavan vaikutusalueen lehtokuviot on tunnistettu tuoreessa luontotyyppiselvityksessä uhanalaisiksi luontotyypeiksi sekä hieman laajemmin myös vanhemmassa METSO-selvityksessä. Alueen arvokkaat metsäluontokuviot on syytä rajata muuttavan maankäytön ulkopuolelle sekä osoittaa kaavassa SL-varauksella.

5. Annalan etelä-, länsi- ja pohjoisosan lehdot, niityt ja puistometsät

Kyseessä on huomattavan monipuolinen puistomaisia puustoisia osia, niittymäisiä osia sekä luonnonmukaisia lehtoja sisältävä aluekokonaisuus, jonka luontoarvot ja merkitys muun muassa uhanalaiselle puisto-, lehto- ja niitylajistolle tunnetaan erittäin puutteellisesti. Kaupungin luontotietojärjestelmässä alue on tunnistettu niittyverkoston kannalta erittäin tärkeäksi, mitä se epäilemättä onkin. Lisäksi alueen luonnontilaisimmat lehdot ja jalopuumetsiköt on tunnistettu vuosien 2017–2020 luontotyyppiselvityksessä uhanalaisten tai silmälläpidettävien lehtoluontotyyppien edustajiksi. Lisäksi alueelta tunnetaan yksi liito-oravan ydinalue.

Alueelta on runsaasti harrastajahavaintoja vaatelialaista sienilajeista, joista vain osa löytyy laji.fi-järjestelmästä. Puisto- ja metsäpuiden lajeista mainittakoon vaarantunut rusovanukka ja niittyjen sienistä havainto äärimmäisen uhanalaisesta tummahaarakkaasta. (lähde: sieniharrastaja Pyry Vetelin sähköpostiviesti 27.1.2022).

Annalan metsä- ja puistoalueella on syytä toteuttaa kaavan yhteydessä tarkemmat luonto- ja lajistonselvitykset, joissa selvitetään muun muassa alueen todellinen merkitys uhanalaisten ja vaatelialaisten puisto-, lehto- ja niittysienten suojelulle. Niittysienten ja nurmikkomaisten alueiden osalta järkeviä selvitettäviä voisivat olla esimerkiksi runsaasti vaatelialaita ja uhanalaisia lajeja sisältävät helovahakkaat, haarakkaat ja maakielet.

Kaavan maankäyttöratkaisujen on jo nykytietojen perusteella syytä olla Annalan alueen osalta hyvin säilyttäviä. Arvokkaimmat osa-alueet tulisi huomioida esimerkiksi luo-kohteina. Kaavassa on syytä kiinnittää erityistä huomiota myös niittyjen ja jalopuumetsien kytkeytyneisyyden turvaamiseen Kumpulanjuon ja Kumpulanjokien luonto- ja virkistysalueille.

6. Kalastajanrannan metsä

Kalastajanrannan metsä on arvokas ja monipuolinen metsäalue, josta on luontotietojärjestelmässä tunnistettu arvokkaaksi luontotyyppiä itäreunan vaahteralehto (Viikinmäentien vaahteralehto). Lisäksi kohteen länsi- ja keskiosa sisältyy tärkeään lintualueeseen (Vantaanjoen alajuoksu).

Metsäalue ei ole aivan yhtä runsaslahopuustoinen kuin joen länsiranta vedenpuhdistuslaitoksen ympäristössä, mutta alueella on kuitenkin monia monimuotoisuudelle arvokkaita rakennepiirteitä: 1) isoja kuolleita raitoja sekä muita puumaisia pajuja, 2) paljon haapaa, 3) se jää samalla tavalla osin tulvan alle, kun vedenpinta nousee kunnolla.

Metsäalue tulee osoittaa kaavassa SL-varauksena tai VL/luo-kohteena.

7. Pornaistenniemen suojelun alueen luoteispuoliset metsät ja niityt

Kyseessä on maisemallisesti viehättävä avomaiden, puoliavoimien alueiden sekä pidemmälle met-

sittyneiden osien mosaiikki. Linnustoarvojen ohella alueella lienee jo nyt merkitystä muun muassa vaatelioiden hyönteisten kannalta. Osa suojelemattomasta alueesta sisältyy virallista Natura-alueita laajempaan Laajalahden–Vanhankaupunginlahden–Viikin kansainvälisesti tärkeään lintualueeseen (IBA).

Nykyinen rakentamaton alue tulee kokonaisuudessaan säästää suojelualueiden tuki- ja puskurialueena. Sen jatkokäytössä on syytä tähdätä läheisten suojelu- ja Natura-alueiden arvoja tukeviin hoito- ja kehittämiskäytäntöihin.

8. Viikinmäki

Noin 5,5 ha laajuisella kohteella on Helsingin luonnonsuojeluyhdistyksen kaavaryhmän vuonna 2021 tekemän maastokäynnin perusteella merkitystä etenkin kulutukselta hyvin säilyneenä kallioalueena. Alueella on myös kallioketomaista kasvillisuutta. Lisäksi kalliomäen reunoilla on laho- puustoisia reunalehtoja. Kohdetta monipuolistaa pieni, hyvin säilynyt kalliosuo. Luontoarvoista on luontotietojärjestelmässä tunnistettu vain tuo kalliosuo.

Lisäluontoselvitykset luontotyyppi- ja lajistoarvojen osalta ovat selvästikin tarpeen. Jo nykyinen luontotietopohja antaa perusteet rajata kohde muuttavan maankäytön ulkopuolelle.

Uhanalaisen niittylajiston täsmäselvitys

Hankealueella on useita kohteita, jotka on tunnistettu tärkeiksi Helsingin kaupungin niittyverkostossa. Näiltä alueilta sekä joukolta muita kohteita on kertynyt myös luontoharrastajahavaintoja useista Punaisen kirjan lajeista tai muista vaateliaista niitty- ja nurmikkosienistä. Esitämme uhanalaisiin lajeihin kohdistuvaa täsmäselvitystä, jossa selvitetään Punaisen kirjan helovahakkaiden, haarakkaiden ja maakielten esiintymistä hankealueen lajistolle potentiaalisimmilla kohteilla. Näitä edustavat ainakin Annalankenttä ympäristöineen, Koskelan ja Viikinmäen kalliot (alueilla myös kalliokeitoja), Kymintien metsä, Kaironkadun länsipääty sekä Viikintien varren kalliot.

Osayleiskaavahankkeessa on lisäksi syytä kerätä olemassa olevaa harrastajatietoa sekä hyödyntää laji.fi-järjestelmää.

Suoja-alueet

Jatkosuunnittelussa on tärkeää jättää vähintään nykyisen levyiset luonnontilaiset suoja-alueet Natura-alueen ja luonnonsuojelualueiden viereen. Uhkana ovat baanaväylä ja puuttomaksi jätettävä Fingridin maanalainen sähkökaapeli, jotka on merkitty Natura-alueen reunaan Viikinrannassa Säynäslahdentien itäpuolella sekä Viikintien ja Säynäslahden välissä. On myös huomioitava, että Säynäslahdentien itäpuolella on myös alueellinen metsäverkostoyhteys ja kehitettävä liito-oravan kulkuyhteys. Baana ja kaapeli uhkaavat nakertaa niin ikään Viikinrannan arvolehtoa Viikintien reunassa. Niiden reitit on ratkaistava Natura-alueita ja sen suoja-alueita vaarantamatta.

Viikinrannan jätteenkäsittelyalueen ja Säynäslahden Natura-alueen väliin on tarpeen jättää luonnontilaiseksi ennallistettavaa metsäistä suoja-alueita.

Asuintalorakentaminen on syytä sijoittaa kauas Natura-alueen reunasta, koska se aiheuttaa enemmän maaston kulumista ja häiriötä kuin esimerkiksi Viikinrannan nykyinen pienimuotoinen työpaikka-alue. Viikinrannan edellisessä kaavaluonnoksessa esitettiin kauppaä palveluvaa rakentamista välittömästi Natura-ajan viereen. Osayleiskaavassa näin tehokkaasta rakentamisesta tulee luopua Natura-alueen läheisyydessä.

Korkeaa rakentamista ei ole perusteita lisätä Vanhankaupunginlahden ympäristössä lintujen törmäysvaaran takia. Samasta syystä julkisivumateriaaleissa tulee välttää heijastavia materiaaleja.

Pornaistenniemen luonnonsuojelualueen pohjoispuolinen niittymäinen, avoin alue tulee säästää suojelualueiden puskurina. Korkeintaan sille voi sijoittaa pienimuotoisen luontotalon katoksineen, jossa kerrottaisiin alueen luonnosta ja se tarjoaisi luontoretkeilyä palvelevia tiloja muun muassa koulujen käyttöön.

Ulkoalueiden valaistus on suunniteltava niin, ettei se häiritse eläimiä. Suunnittelussa on huomioitava myös pimeiden alueiden tarve.

Kulkureittien ja verkostojen parantaminen

Osayleiskaavan tekeminen on hyvä mahdollisuus kiinnittää huomiota katkenneiden metsäverkostoyhteyksien ja liito-oravien kulkureittien parantamiseen. Lahdenväylähän estää monen lajin liikkumista ja pirstoo elinympäristöjä. Siten se köyhdyttää luonnon monimuotoisuutta.

Osayleiskaavassa kannattaakin määrätä yhteyksien vahvistamisesta. Ratkaisuja ovat esimerkiksi puiden istuttaminen, ekologisten käytävien elinvoimaisuudesta huolehtiminen, alikulut ja vihersillat. Kaupungin liito-oravakartoitus esittää ylityspaikkatarvetta Lahdenväylälle Vantaanjoen varrella sekä Kustaa Vaasan tiellä. Säynäslahdentien ja Natura-alueen välissä on kehitettävä yhteystarve. Metsäverkostossa kaupunki on jo kiinnittänyt huomiota kriittisiin katkeamiskohtiin Kustaa Vaasan tiellä, Koskelantiellä ja Lahdenväylällä sekä Latokartanossa. Osayleiskaavassa kannattaa määrätä näiden kohtien parantamisesta.

Kannatamme Koskelan varikkokortteliin puustoista viheraluetta, joka yhdistää Koskelantien etelä- ja pohjoispuolisia metsiä.

Vanhankaupunginkosken padon purkaminen

Ehdotamme, että Viikinranta–Lahdenväylän osayleiskaavaa suunniteltaessa huomioidaan Vanhankaupunginkosken padon purkamisen mahdollistaminen niin, ettei yleiskaava estä sitä. Padotun kosken parempaan luonnontilaan saattaminen on luontoteko, eikä se tuhoa miljöötä vaan päin vastoin palauttaa sitä aiempaan historialliseen muotoon ja funktioon. Alueen kulttuurihistorialliset ja luontoarvot voidaan siis sovittaa yhteen, mikäli pato puretaan. Nähdäksemme Helsingin Vanhankaupungin nimistä RKY:ta eikä sitä suojaavaa merkintää todellakaan tarvitse poistaa kaavoista. Selvyyden vuoksi kaavamääräyksessä olisi hyvä todeta, että padon purku osin tai kokonaan on mahdollista.

Helsingissä 28.2.2022

Antti Halkka
puheenjohtaja, Helsingin luonnonsuojeluyhdistys ry

Emilia Pippola
järjestösihteeri, Helsingin luonnonsuojeluyhdistys ry

Aleksi Mikola
puheenjohtaja, Helsingin seudun lintutieteellinen yhdistys Tringa ry

Lisätietoja

Riitta Malve, hallituksen jäsen, Helsingin luonnonsuojeluyhdistys ry: riittamalve@gmail.com / puh. 050 5718 146

Juho Leppänen, suojelusihteeri, Helsingin seudun lintutieteellinen yhdistys Tringa ry: suojelusihteeri@tringa.fi

Lähteet

Aintila, A., Ellermaa, M., Maakunnallisesti tärkeät lintujen muutonaikaiset kerääntymäalueet Uudellamaalla. Tringa 1/2018

Ellermaa, M. Maakunnallisesti tärkeät lintualueet ja niiden tunnistaminen Uudellamaalla. Tringa 4/2010–1/2011.

Ellermaa, M., Maakunnallisesti tärkeät metsälintujen pesimäalueet Uudellamaalla. Tringa 4/2018.

Sarvanne, H., Vanhankaupunginlahden linnustonseurantataskujen loppuraportti. 2021.